

Tillsyn avseende åtskillnadsregler

Erfarenheter och resultat från tillsyn av adekvata och dokumenterade fördelningsgrunder för en rättvisande bild av nätverksamheten 2016

Energimarknadsinspektionen (Ei) är en myndighet med uppdrag att arbeta för väl fungerande energimarknader.

Det övergripande syftet med vårt arbete är att Sverige ska ha väl fungerande distribution och handel av el, fjärrvärme och naturgas. Vi ska också ta tillvara kundernas intressen och stärka deras ställning på marknaderna.

Konkret innebär det att vi har tillsyn över att företagen följer regelverken. Vi har också ansvar för att utveckla spelreglerna och informera kunderna om vad som gäller. Vi reglerar villkoren för de monopolföretag som driver elnät och naturgasnät och har tillsyn över företagen på de konkurrensutsatta energimarknaderna.

Energimarknaderna behöver spelregler – vi ser till att de följs.

Energimarknadsinspektionen

Box 155, 631 03 Eskilstuna

Energimarknadsinspektionen R2018:13

Författare: Marie-Louise Eriksson, Mona Karlsson och Anna Öhlund.

Copyright: Energimarknadsinspektionen

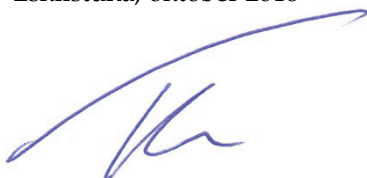
Rapporten är tillgänglig på www.ei.se

Förord

Energimarknadsinspektionen (Ei) är tillsynsmyndighet över marknaderna för el, naturgas och fjärrvärme. Reglerna om åtskillnad är centrala i både ellagen och naturgaslagen och därmed även i Ei:s tillsynsverksamhet. Vid tidigare tillsynsinsatser och när Ei fastställer en skälig intäktsram har Ei noterat att det förekommer kostnader som inte avser nätverksamhet i nätföretagens årsrapporter. Ei beslutade därför att granska efterlevnaden av dessa regler och inledde en tillsynsinsats under 2017.

Granskningen har omfattat 39 nätföretag, varav två gasnätsföretag, och resulterat i att 14 nätföretag förelagts att vidta åtgärder för att följa lagstiftningen. Genom tillsynsprojektet har Ei uppmärksammat nätföretagen på att nätverksamhet ska redovisas skilt från annan verksamhet. Ei har även förtydligat att kostnader från gemensamma funktioner ska fördelas i de fall även andra verksamheter använder de gemensamma funktionerna och att fördelningsgrunderna ska vara dokumenterade. I den här rapporten redovisar Ei resultatet av granskningen av åtskillnadsreglerna.

Eskilstuna, oktober 2018

Tony Rosten
Avdelningschef

Mona Karlsson
Projektledare

Innehåll

Sammanfattning	3
1 Inledning	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Hur genomfördes tillsynen?.....	5
1.3 Projektorganisation.....	6
2 Lagstiftning om avgränsning av nätverksamhet respektive överföringsverksamhet	7
2.1 Krav på åtskillnad och redovisning av nätverksamhet respektive överföringsverksamhet	7
2.2 Kostnader och intäkter ska fördelas enligt adekvata och dokumenterade fördelningsgrunder.....	7
2.3 Fördelningsprinciper ska redovisas i noter i årsrapporten	9
2.4 Nätföretag som ingår i en koncern ska upprätta övervakningsplan	10
2.5 Revisor ska lämna intyg till Ei.....	11
3 Ei:s tillsyn	12
3.1 Krav på juridisk åtskillnad	12
3.2 Gemensamma funktioner och fördelningsgrunder.....	12
3.3 Resultat av tillsynen.....	15
4 Kravet på en rättvisande bild av nätverksamheten	17
4.1 Ei:s utgångspunkter för tillsynen.....	17
4.2 Resultat.....	18
5 Kravet på dokumenterade fördelningsgrunder	21
5.1 Ei:s utgångspunkter för tillsynen.....	21
5.2 Resultat.....	21
6 Resultatet av tillsynen	24
6.1 Måluppfyllelse och resultat	24
6.2 Vad kan Ei göra i framtiden?.....	25
6.3 Vad kan nätföretagen göra i framtiden?	25
Bilaga 1 Nätföretag som ingick i tillsynen	26

Sammanfattning

Syftet med tillsynen har varit att granska hur nätföretagen tillämpar en av huvudprinciperna i ellagen – att det ska finnas en klar avgränsning mellan nätverksamhet och produktion av eller handel med el. Ei har även granskat motsvarande bestämmelse i naturgaslagen som innebär att det ska finnas en klar avgränsning mellan överföring och handel med naturgas. Dessa bestämmelser brukar också benämnas åtskillnadsregler.

Ei har granskat om de 39 nätföretag som tagits ut för tillsyn redovisar nätverksamhet respektive överföringsverksamhet skilt från annan verksamhet och om fördelningsgrunden är dokumenterad. Granskningen har omfattat både hur fördelning har skett mellan företag inom en koncern och hur fördelning har skett mellan verksamhetsgrenar inom ett nätföretag, samt hur detta dokumenterats. Granskningen, som presenteras i den här rapporten ledde till att 14 av 39 nätföretag har fått förelägganden att vidta åtgärder eftersom de inte har fördelat kostnader från gemensamma funktioner eller inte har dokumenterat fördelningsgrunderna. Detta motsvarar 36 procent av de nätföretag som omfattades av tillsynen. Föreläggandena avser i huvudsak fördelning av kostnader och dokumentation av fördelningsgrunder inom nätföretag men det förekommer även förelägganden angående koncerner.

Målet med granskningen har varit att få en bild av hur väl nätföretag följer bestämmelserna i ellagen och naturgaslagen. Ei har även velat uppmärksamma nätföretagen och deras revisorer på frågan så att de själva reflekterar över sina fördelningsgrunder.

Tillsynen inleddes med en pilotstudie under hösten 2017 där fyra nätföretag ingick. Tillsynen fortsatte våren 2018 med en granskning av ytterligare 35 nätföretag. Totalt har 39 nätföretag ingått i granskningen, varav 2 är gasnätsföretag.

I tillsynen har Ei bedömt att kravet på en rättvisande bild är uppfyllt när en fördelning av de gemensamma kostnaderna har skett för de funktioner som används av flera verksamhetsgrenar utöver nätverksamheten. Ei har inte gjort någon egen bedömning av hur mycket som har fördelats utan har godtagit nätföretagets bedömning eftersom syftet med denna granskning inte varit inriktad på rimligheten i fördelningsgrunden. Ei har även bedömt att kravet på dokumentation är uppfyllt om nätföretagen har kunnat visa att fördelningsgrunden finns dokumenterad hos nätföretagen.

1 Inledning

I detta kapitel beskrivs bakgrunden till tillsynsinsatsen, hur tillsynen genomfördes och vilka som har deltagit i granskningen.

1.1 Bakgrund

Tillsynsinsatsen inleddes hösten 2017 och har varit inriktad på en av huvudprinciperna i ellagen och naturgaslagen som anger att det ska finnas en klar åtskillnad¹ mellan nätverksamhet och produktion av eller handel med el, respektive mellan överföring av naturgas och handel med naturgas. Tillsynsinsatsen har gällt såväl elnäts- som gasnätsföretag och omfattat nätföretag som ingår i en koncern och/eller har annan verksamhet. Ei har granskat 39 av totalt cirka 190 nätföretag inom både el och naturgas.

Enligt regelverket ska nätverksamheten ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. Det innebär att intäkter och kostnader för gemensamma funktioner som både nätverksamhet och andra verksamheter använder ska redovisas efter en fördelning. Fördelningen ska då ske enligt adekvata och dokumenterade fördelningsgrunder på ett sätt som ger en rättvisande bild av nätverksamheten respektive överföringsverksamheten².

Syftet med tillsynen har varit att granska hur nätföretagen har fördelat sina overheadkostnader, dvs. kostnader för administrativa funktioner respektive stabs- och servicefunktioner, på nätverksamhet respektive annan verksamhet. Denna rapport är en sammanställning av resultatet av granskningen och redovisar Ei:s bedömning av hur de nätföretag som ingått i granskningen avgränsar nätverksamheten och överföringsverksamheten från annan verksamhet och om metoden är dokumenterad.

Granskningen har omfattat både hur fördelningen av koncerngemensamma overheadkostnader har skett till nätföretaget och hur fördelningen har skett inom nätföretaget när nätföretaget bedriver blandad verksamhet. Med blandad verksamhet avses att företagen bedriver t.ex. fjärrvärmeverksamhet eller entreprenader inom samma juridiska person som nätverksamheten.

Ett mål med granskningen har varit att få en bild av hur väl nätföretag följer bestämmelserna i ellagen respektive naturgaslagen om ekonomisk åtskillnad mellan nätverksamhet respektive överföringsverksamhet och övrig verksamhet. Ett annat mål har varit att uppmärksamma frågan så att nätföretagen själva reflekterar över sina fördelningsgrunder. I granskningen har även nedanstående delmål funnits:

¹ 3 kap. 1 a och 2 §§ ellagen (1997:857) samt 3 kap. 2 och 3 §§ naturgaslagen (2005:403).

² 6 § förordningen om redovisning av nätverksamhet samt 10 § förordningen (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning.

- Att bedöma om fördelningsgrunderna ger en rättvisande bild av nätverksamheten i varje ärende som granskas.
- Att förelägga nätföretagen att korrigera sina inrapporterade uppgifter i årsrapporten för 2016, i de fall fördelningsgrunderna inte ger en rättvisande bild av nätverksamheten.
- Att sammanfatta resultatet från tillsynsinsatsen i en rapport, där analysen av nätföretagens tillämpade fördelningsmetoder redovisas.
- Att informera övriga nätföretag om resultatet från tillsynsinsatsen.
- Att föreslå åtgärder för hur fördelningsgrunderna kan förtydligas om det finns behov av det.

1.2 Hur genomfördes tillsynen?

I tillsynsprojektet har Ei granskat både elnäts- och gasnätsföretag. Under hösten 2017 granskades fyra nätföretag i en pilotstudie, tre elnätsföretag och ett gasnätsföretag. Av pilotstudien framkom bland annat att nätföretagen skiljer sig åt till struktur och organisation. I pilotstudien ställdes även fördjupade frågor om funktionerna *kundtjänst*, *ekonomi* och *personal*. Eftersom *personal* inte är någon funktion utan handlar om var personalen är anställd beslöt vi vid utvärderingen av pilotstudien att istället granska funktionen *it*. I den fortsatta granskningen efter pilotstudien riktade vi därför in oss på funktionerna *kundtjänst*, *ekonomi* och *it*.

Efter pilotstudien har ytterligare 35 nätföretag granskats, varav ett gasnätsföretag. Tillsynen har totalt omfattat 39 nätföretag. I bilaga 1 finns en sammanställning av de elnäts- och gasnätsföretag som omfattades av tillsynen. I nedanstående tabell redovisas de nätföretag som ingick i granskningen utifrån energislag och storlek (baserat på antalet kunder).

Tabell 1 Antal nätföretag i tillsynen fördelat på energislag och storlek³

Energislag	Storlek	Pilot	Vår 2018	Totalt
El	Stort	0	1	1
El	Mellan	2	9	11
El	Litet	1	24	25
Gas	Litet	1	1	2
Summa		4	35	39

I Sverige finns det sammanlagt cirka 190 elnätsföretag och gasnätsföretag. Ei har i projektet avgränsat antalet nätföretag till att endast omfatta elnätsföretag som har lokalnät och gasnätsföretag som bedriver överföring av naturgas. Det innebär att regionnät och stamnät inte har ingått i granskningen av elnätsföretag och att för-gasning, lagring och transmission inte har ingått i granskningen av gasnätsföretag. Efter avgränsningen återstod sammanlagt 170 elnäts- och gasnätsföretag.

³ Ei ansåg att det var rimligt med följande storleksgrupper för elnätsföretagen Stort – mer än 500 000 kunder (3 st), Mellan – mindre än 500 000 och fler än 20 000 kunder (41 st), Litet – mindre än 20 000 kunder (119 st). Eftersom det bara finns sex naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas valdes två mindre ut i granskningen.

Det var dock inte möjligt att inom ramen för tillsynen granska alla dessa nätföretag. Till detta tillkommer att storleken på nätföretagen varierar kraftigt. En utgångspunkt för tillsynen var att göra en bred granskning av hur nätföretagen hanterar åtskillnadsreglerna. Ei valde därför att göra ett stratifierat slumpmässigt urval av elnätsföretagen där ett visst antal elnätsföretag togs ut utifrån de tre definierade storleksgrupperna, se tabell 1 ovan. Antalet elnätsföretag som valdes ut inom varje grupp står i relation till hur många elnätsföretag det fanns totalt inom respektive grupp. Det innebär att många små elnätsföretag togs ut till tillsyn eftersom andelen små nätföretag är betydligt högre än mellanstora och stora nätföretag. Av de sex gasnätsföretagen valdes två mindre gasnätsföretag ut för tillsyn.

Av de 39 granskade nätföretagen är 30 aktiebolag och sju är ekonomiska föreningar. Två av de granskade företagen har en annan bolagsform. En övervägande del, 34 företag, bedriver också en annan verksamhet än nätverksamhet. Ungefär hälften av nätföretagen är moderföretag. De övriga är dotterföretag med undantag för ett företag som inte ingår i någon koncern och ett annat företag som bedrivs i kommunal förvaltning. Tre av nätföretagen som ingick i tillsynen har inte någon personal anställd i nätföretaget.

Under tiden pilotprojektet pågick Ei medverkade Ei vid tre informationsträffar för att informera om tillsynsprojektet. Två av informationsträffarna anordnades av Energiföretagen Sverige och en av Elinorr. På detta sätt har Ei uppmärksammat nätföretagen på de regler som gäller för särredovisning av nätverksamheten.

Arbetet inleddes med att Ei förelade de utvalda nätföretagen att lämna uppgifter om sina kostnader. Frågorna handlade om vilka funktioner som är gemensamma mellan nätföretagen inom koncernen respektive mellan verksamheter inom nätföretaget. Ei har vidare ställt frågor om huruvida fördelningsgrunden inom koncernen respektive mellan verksamheterna inom nätföretagen är dokumenterad. Därutöver har Ei ställt fördjupade frågor om funktionerna kundservice, ekonomi och it. Utifrån nätföretagens svar har Ei bedömt om fördelningsgrunderna är dokumenterade och om fördelningsgrunderna är adekvata och ger en rättvisande bild av nätverksamheten.

Ei har endast granskat fördelningen av påverkbara kostnader eftersom det är dessa kostnader som påverkas av en felaktig fördelning av overheadkostnader och kostnader som inte avser nätverksamhet. Det innebär att övriga bestämmelser om åtskillnad när det gäller bland annat intäkter eller organisation och beslutsfattande⁴ inte har granskats i denna tillsynsinsats.

1.3 Projektorganisation

Tillsynen har bedrivits i projektform där Mona Karlsson varit projektledare. Projektmedlemmar var Joachim Karlsson, Anna Öhlund, Johan Nilsson, Marie-Louise Eriksson och Hedvig Bouvin. Beställare av uppdraget var avdelningschef Tony Rosten och projektägare enhetschef Rebecka Thuresson.

⁴ 3 kap. 1 b-k §§ ellagen respektive 3 kap. 2 a-f §§ naturgaslagen.

2 Lagstiftning om avgränsning av nätverksamhet respektive överföringsverksamhet

I detta kapitel beskrivs den lagstiftning som gäller avgränsning mellan nätverksamhet och annan verksamhet enligt ellagen respektive avgränsning mellan överföring av naturgas och handel med naturgas enligt naturgaslagen. Bestämmelserna finns i 3 kap. ellagen samt 3 kap. naturgaslagen.

2.1 Krav på åtskillnad och redovisning av nätverksamhet respektive överföringsverksamhet

2.1.1 El

Enligt bestämmelserna i ellagen får en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte bedriva produktion av eller handel med el. Vidare ska nätverksamheten ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet (3 kap. 1 a och 2 §§ ellagen).

Med nätverksamhet avses i ellagen att ställa elektriska starkströmsledningar till förfogande för överföring av el. Till nätverksamhet hör också projektering, byggande och underhåll av ledningar, ställverk och transformatorstationer, anslutning av elektriska anläggningar, mätning och beräkning av överförd effekt och energi samt annan verksamhet som behövs för att överföra el på det elektriska nätet. Med anslutning av elektriska anläggningar avses också återinkoppling av en befintlig anläggning och höjning av avtalad effekt i inmatnings- eller uttagspunkt (1 kap. 4 § ellagen).

2.1.2 Naturgas

Enligt bestämmelserna i naturgaslagen får en juridisk person som bedriver överföring av naturgas inte bedriva handel med naturgas. Vidare ska överföringen av naturgas ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet (3 kap. 2 och 3 §§ naturgaslagen).

Med överföringsverksamhet avses i naturgaslagen överföring av naturgas för annans räkning genom såväl transmissionsledningar som distributionsledningar (1 kap. 6 § naturgaslagen).

2.2 Kostnader och intäkter ska fördelas enligt adekvata och dokumenterade fördelningsgrunder

2.2.1 El

Den som bedriver nätverksamhet ska upprätta en årsrapport för varje räkenskapsår som enbart avser nätverksamheten. Den ska bestå av balansräkning,

resultaträkning, noter och förvaltningsberättelse. Årsrapporten ska i övrigt upprättas enligt god redovisningssed som den tillämpas av aktiebolag. I en bilaga till förvaltningsberättelsen ska en särskild rapport bifogas. Den särskilda rapporten ska innehålla uppgifter som behövs för att bedöma skäligheten i nättariffer och för att kunna jämföra olika nätverksamheter (2 § förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet).

Samtliga intäkter och kostnader som direkt hänförs till nätverksamheten ska redovisas i resultaträkningen. Om nätverksamhet bedrivs tillsammans med annan verksamhet, ska gemensamma intäkter och kostnader redovisas efter fördelning enligt adekvata och dokumenterade fördelningsgrunder på ett sätt som ger en rättvisande bild av nätverksamheten (6 § förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet).

I de fall god redovisningssed som den tillämpas av aktiebolag innebär andra värderingsprinciper i årsrapporten än vad som gäller i den officiella årsredovisningen ska uppgift lämnas om vilka justeringar som skett av värdena samt orsaken till justeringen. Vidare ska upplysningar lämnas i förvaltningsberättelsen om sådana förhållanden som är viktiga för bedömningen av nätverksamhetens ställning och resultat men som inte ska redovisas i resultaträkning eller balansräkning. Nätföretaget ska även upplysa om händelser som inträffat under räkenskapsåret eller därefter om de är av väsentlig betydelse för nätverksamheten (7 a och 8 §§ förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet).

2.2.2 Naturgas

Den som bedriver överföring av naturgas ska upprätta en årsrapport för varje räkenskapsår som enbart avser överföringen. Den ska bestå av balansräkning, resultaträkning, noter och förvaltningsberättelse. Årsrapporten ska i övrigt upprättas enligt god redovisningssed som den tillämpas av aktiebolag. I en bilaga till förvaltningsberättelsen ska en särskild rapport bifogas. Den särskilda rapporten ska innehålla uppgifter som behövs för att bedöma skäligheten i nättariffer samt för att kunna jämföra olika verksamheter (2 och 6 §§ förordningen (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning).

Samtliga intäkter och kostnader som direkt hänförs till överföringsverksamheten ska redovisas i resultaträkningen. Om överföring bedrivs tillsammans med annan verksamhet, ska gemensamma intäkter och kostnader redovisas efter fördelning enligt adekvata och dokumenterade fördelningsgrunder på ett sätt som ger en rättvisande bild av överföringsverksamheten (10 § förordningen (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning).

I de fall god redovisningssed som den tillämpas av aktiebolag innebär andra värderingsprinciper i årsrapporten än vad som gäller i den officiella årsredovisningen ska uppgift lämnas om vilka justeringar som skett av värdena samt orsaken till justeringen. Vidare ska upplysningar lämnas i förvaltningsberättelsen om sådana förhållanden som är viktiga för bedömningen av överföringsverksamhetens ställning och resultat men som inte ska redovisas i resultaträkning eller balansräkning. Gasnätsföretaget ska även upplysa om händelser som inträffat under

räkenskapsåret eller därefter om de är av väsentlig betydelse för verksamheten (5 och 12 §§ förordningen (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning).

2.3 Fördelningsprinciper ska redovisas i noter i årsrapporten

2.3.1 EI

Följande tilläggsupplysningar ska enligt föreskrifter⁵ lämnas i noter:

- Beskrivning av de principer som använts för att till nätverksamheten fördela intäkter och kostnader samt tillgångar, skulder, avsättningar, obeskattade reserver och eget kapital som inte är direkt hänförliga till en specifik rörelsegren.
- Beskrivning av de principer som använts för intern prissättning av varor och tjänster som berör nätverksamheten, mellan såväl koncernbolag som rörelsegrenar.
- Beskrivning av de metoder som använts för gränsdragning mellan underhållskostnader och investeringar. Vid kombinerat underhåll och värdehöjande förbättring ska de principer som använts för gränsdragning mellan underhållskostnader och investeringar beskrivas.

2.3.2 Naturgas

Följande tilläggsupplysningar ska enligt föreskrifter⁶ lämnas i noter:

- Beskrivning och motivering av de principer som använts för att till distributionsverksamheten fördela intäkter och kostnader samt tillgångar, skulder, obeskattade reserver, avsättningar och eget kapital som inte är direkt hänförliga till en specifik rörelsegren.
- Beskrivning av de principer som använts för intern prissättning av varor och tjänster som berör distributionsverksamheten, mellan såväl koncernbolag som rörelsegrenar.
- Beskrivning av de metoder som använts för gränsdragning mellan underhållskostnader och investeringar. Vid kombinerat underhåll och värdehöjande förbättring ska de principer som använts för gränsdragning mellan underhållskostnader och investeringar beskrivas.

⁵ 6 § Ei:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2012:4) om redovisning av nätverksamhet.

⁶ 10 § Statens energimyndighets föreskrifter och allmänna råd (STEMFS 2006:3) om redovisning av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning.

2.4 Nätföretag som ingår i en koncern ska upprätta övervakningsplan

2.4.1 El

Ett företag som bedriver nätverksamhet och som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med el ska upprätta en övervakningsplan och se till att planen följs. Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som ska vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på elmarknaden. I planen ska särskilt anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål ska uppnås (3 kap. 17 § ellagen).

En nätkoncessionshavare som omfattas av bestämmelserna i 3 kap. 1 b och 1 d §§ ellagen ska redovisa hur den säkerställer att kraven i dessa bestämmelser uppfylls. Om nätkoncessionshavaren har gemensamma tjänster med andra företag inom samma koncern ska den redovisa hur dessa tjänster hanteras så att diskriminering inte ska ske gentemot tredje part (7–8 §§ Ei:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2013:5) om övervakningsplan enligt ellagen).

Nätkoncessionshavaren ska i planen redovisa på vilket sätt dennes styrfunktioner och it-system hindrar icke-behöriga anställda vid nätverksamheten eller annan verksamhet inom koncernen att få tillgång till kommersiellt känsliga uppgifter och information i verksamheten såvida inte samma uppgifter och information redan är tillgänglig på icke-diskriminerande sätt till tredje part (10 § Ei:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2013:5) om övervakningsplan enligt ellagen).

2.4.2 Naturgas

Ett företag som bedriver överföring av naturgas och som ingår i samma koncern som ett företag som bedriver produktion av eller handel med naturgas ska upprätta en övervakningsplan och se till att planen följs. Av övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder som ska vidtas för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på naturgasmarknaden. I planen ska dessutom anges de särskilda skyldigheter som de anställda har för att detta mål ska uppnås (3 kap. 9 § naturgaslagen).

Ett naturgasföretag som omfattas av bestämmelserna i 3 kap. 2 a-2 b §§ och 2 d-2 f §§ naturgaslagen ska redovisa hur kraven i dessa bestämmelser uppfylls. Om naturgasföretaget har gemensamma tjänster med andra företag inom samma koncern ska det redovisa hur dessa tjänster hanteras för att diskriminering inte ska ske gentemot tredje part (6–7 §§ Ei:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2012:6) om övervakningsplan enligt naturgaslagen).

Naturgasföretaget ska i planen redovisa på vilket sätt dennes styrfunktioner och it-system hindrar icke-behöriga anställda vid överföringsverksamheten eller annan verksamhet inom koncernen att få tillgång till kommersiellt känsliga uppgifter och information i verksamheten såvida inte samma uppgifter och information redan är tillgänglig på icke-diskriminerande sätt till tredje part (9 § EIFS Ei:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2012:6) om övervakningsplan enligt naturgaslagen).

2.5 Revisor ska lämna intyg till Ei

2.5.1 Ei

Den som är revisor hos nätföretaget ska göra en särskild granskning av redovisningen av verksamheten. Revisorn ska varje år lämna in ett intyg till Ei med ett särskilt utlåtande om att redovisningen av nätverksamheten har skett enligt gällande bestämmelser (3 kap. 5 § ellagen).

2.5.2 Naturgas

Den som är revisor hos ett företag som bedriver överföring av naturgas ska göra en särskild granskning av redovisningen av denna verksamhet. Revisorn ska varje år lämna in ett intyg till Ei med ett särskilt utlåtande om att redovisningen av verksamheten har skett enligt gällande bestämmelser (3 kap. 4 § naturgaslagen).

3 Ei:s tillsyn

Kapitlet inleds med slutsatser från granskningen av den juridiska åtskillnaden mellan företag och fortsätter med en presentation om vilka gemensamma funktioner som finns inom koncernen respektive nätföretaget samt vilka fördelningsgrunder som nätföretagen uppger att de använder. Slutligen presenteras det resultat som tillsynen har gett i form av beslut om förelägganden.

3.1 Krav på juridisk åtskillnad

En grundläggande princip i ellagen respektive naturgaslagen är att den som bedriver nätverksamhet eller överföring av naturgas inte samtidigt får handla med el eller naturgas.

Ei har för samtliga elnätsföretag som ingår i tillsynen granskat om nätverksamheten har bedrivits i en annan juridisk person än produktion av eller handel med el. För gasnätsföretagen har Ei granskat om överföringen av naturgas har bedrivits i en annan juridisk person än handeln med naturgas. Ei har för samtliga nätföretag som granskats konstaterat att nätföretagen uppfyller detta krav i ellagen respektive naturgaslagen.

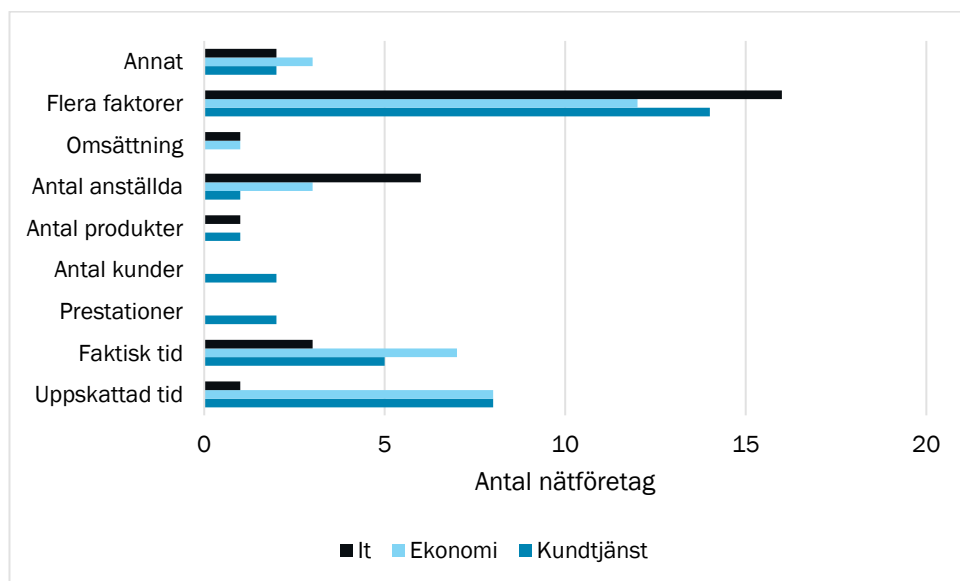
3.2 Gemensamma funktioner och fördelningsgrunder

Nätföretagen har flera olika funktioner som är gemensamma både för företag inom en koncern och för olika verksamheter inom ett nätföretag. Det är till exempel kundservice, marknadsföring, kommunikation, controller, ekonomi, HR, diarium, kontorsservice och it. Det förekommer dock stora skillnader mellan hur koncerner respektive nätföretag har byggt upp sin organisation. Ei har särskilt granskat de gemensamma funktionerna kundtjänst, ekonomi och it inom både koncernen och nätföretaget.

Vid tillsynen framkom att nätföretagen använder flera olika fördelningsgrunder för att fördela gemensamma kostnader för de verksamheter som nyttjar de gemensamma funktionerna. Dessa är *uppskattad tid, faktisk tid, prestation, antal kunder, antal produkter, antal anställda* och *omsättning*. Det förekommer också att kostnader för en funktion delas upp och fördelas utifrån flera fördelningsgrunder eller faktorer, t.ex. att personalkostnaderna fördelas efter nedlagd arbetstid och kostnaderna för porto och utskrifter fördelas efter antal fakturor. På detta sätt får nätföretaget en mer nyanserad fördelningsgrund.

I tillsynen har Ei frågat efter fördelningsgrunderna för både de kostnader som fördelas inom koncernen och de kostnader som fördelas inom nätföretaget och dess olika verksamheter. I Figur 1 nedan redovisas vilka fördelningsgrunder som används inom koncernen.

Figur 1 Fördelningsgrunder inom koncernen

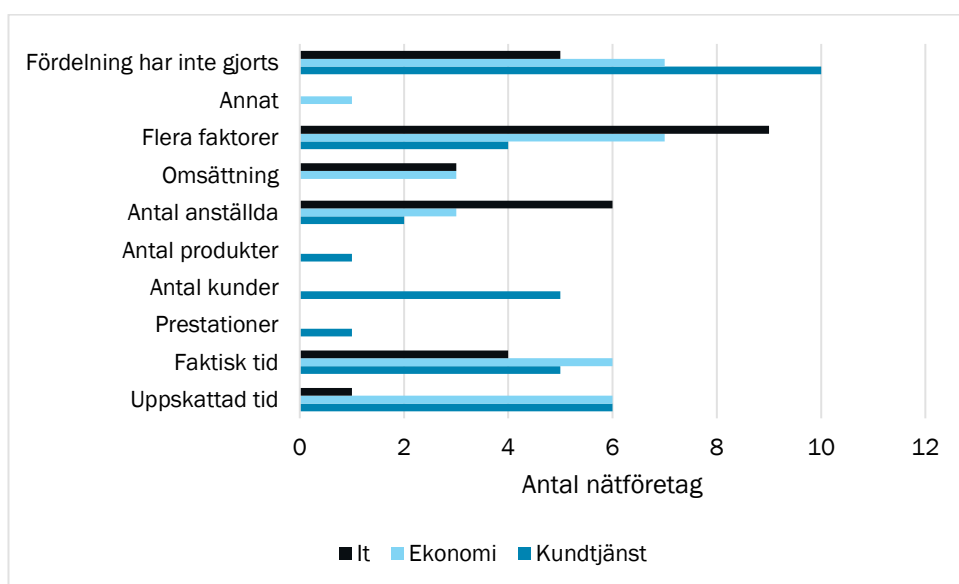

Redovisningen baseras på uppgifter från nätföretaget om vilka fördelningsgrunder de använder. Ei har inte gjort någon bedömning av lämpligheten i vilken fördelningsgrund de valt. Av granskningen framgår tydligt att den vanligaste fördelningsgrunden för att fördela kostnader för de gemensamma funktionerna kundtjänst, ekonomi och it inom koncernen sker utifrån flera faktorer. För ekonomi och kundtjänst utgör faktisk och uppskattad arbetstid den näst vanligaste fördelningsgrunden och för it är det antal anställda.

Det finns ett tydligt samband mellan att fördelningen sker efter en fördelningsgrund som består av flera faktorer och storleken på nätföretaget. Samtliga mellanstora nätföretag och det stora nätföretag som har granskats har använt en fördelningsgrund som består av flera faktorer för att fördela kostnaderna. Av de små nätföretagen har de flesta också använt flera fördelningsgrunder men knappt hälften har bara använt en.

Av granskningen framgår även att fördelningsgrunden för de gemensamma kostnaderna för funktionerna kundtjänst, ekonomi och it inom nätföretaget varierar. I Figur 2 nedan redovisas vilka fördelningsgrunder som använts inom nätföretagen.

Figur 2 Fördelningsgrunder inom nätföretaget

Av figuren framgår att det inte är lika vanligt att fördelningen görs utifrån en fördelningsgrund som består av flera faktorer inom nätföretaget som inom koncernen, även om det är den vanligaste fördelningsgrunden för både ekonomi och it. Näst efter en fördelningsgrund som består av flera faktorer är det lika vanligt att gemensamma kostnader för ekonomi fördelas utifrån faktisk och uppskattad arbetstid och för it utifrån antal anställda. För kundtjänst görs fördelningen istället främst utifrån uppskattad arbetstid tätt följt av faktiskt arbetstid och antal kunder. Överlag kan sägas att det inte finns ett lika tydligt mönster inom nätföretaget som inom koncernen för vilka fördelningsgrunder som är vanligast.

När det gäller fördelningen inom nätföretaget är inte sambandet mellan fördelningsgrunden som består av flera faktorer och nätföretagets storlek lika tydligt som för koncernen. Utav de granskade nätföretagen har 36 procent av de mellanstora och 26 procent av de små nätföretagen fördelat de gemensamma kostnaderna med fördelningsgrunden som består av flera faktorer, jämfört med samtliga på koncernnivå⁷.

Vidare framgår av figuren att det finns nätföretag där det inte har gjorts någon fördelning av kostnaderna. I granskningen har det framkommit att nätföretag har låtit bli att fördela kostnader av två anledningar. För det första för att övriga verksamheter inte nyttjar funktionen och att det därför inte ska fördelas några kostnader. För det andra att nätföretaget inte ansett att någon fördelning ska ske trots att funktionen nyttjas av andra verksamheter. I de flesta fall uppger nätföretagen att den andra verksamheten har tagit en så liten del av de gemensamma funktionerna och att därmed kostnaden är så liten att det inte påverkar resultatet. I det sistnämnda fallet har Ei förelagt nätföretagen att lämna in en rättelse av årsrapporten.

⁷ Det stora företaget har ingen fördelning inom nätföretaget eftersom endast nätverksamhet bedrivs inom nätföretaget

De allra flesta nätföretag har inte ändrat fördelningsgrunden under perioden 2012–2016. Endast ett tiotal av de granskade nätföretagen har angivit att de gjort det.

3.3 Resultat av tillsynen

Efter tillsynen har Ei förelagt 14 nätföretag att vidta åtgärder. Detta innebär att Ei anser att 36 procent av de nätföretag som ingick i tillsynen inte har fördelat kostnader och/eller dokumenterat i enlighet med lagstiftningen, under den aktuella perioden. Alla föreläggandena gäller elnätsföretag. Resultatet av granskningen redovisas utifrån nätföretagens storlek i tabell 2 nedan.

Tabell 2 Resultat av tillsynen fördelat på nätföretagens storlek

Beslut	Stort	Mellan	Litet	Summa
Föreläggande om fördelning av kostnader	0	1	1	2
Föreläggande om dokumentation	0	0	5	5
Föreläggande om både fördelning av kostnader och dokumentation	0	2	5	7
Avskrivning	1	8	16	25
Summa	1	11	27	39

Av tabellen framgår att hälften av föreläggandena handlar om att nätföretagen både ska fördela kostnader för gemensamma funktioner och dokumentera fördelningsgrunder. Fem nätföretag har enbart fått föreläggande att dokumentera fördelningsgrunderna och två nätföretag har enbart fått föreläggande att fördela kostnaderna. Ei har avskrivit tillsynen mot 25 nätföretag eftersom det inte framkommit några omständigheter som gett skäl att ifrågasätta att företagens fördelning har skett enligt adekvata och dokumenterade fördelningsgrunder som ger en rättvisande bild av nätverksamheten. Ei har därför inte funnit någon anledning att gå vidare i frågan i dessa ärenden.

Det framgår också av tabellen att 11 av de 14 föreläggandena gäller små nätföretag. Sett till antalet har de små nätföretagen visserligen fått ett något större antal av föreläggandena men i relation till hur många som togs ut för tillsyn i respektive grupp är det inte någon markant skillnad⁸. Underlaget bedöms vara för litet för att dra några säkra slutsatser om efterlevnaden är olika beroende på storlek på nätföretag.

I granskningen har Ei noterat att alla utom ett nätföretag som ingår i en koncern, har haft en fördelning av kostnader för gemensamma funktioner inom koncernen. Alla koncerner har dock inte haft dokumenterade fördelningsgrunder inom koncernen. Om nätföretaget har haft ansvar för de gemensamma funktionerna har Ei förelagt nätföretaget att vidta åtgärder. Om nätföretaget inte har haft ansvar för de gemensamma funktionerna har Ei inte förelagt nätföretaget. Det beror på att Ei:s tillsyn i denna del endast omfattar det nätföretag som har nätkoncession vilket innebär att Ei inte kan förelägga ett företag som inte har nätverksamhet att vidta åtgärder.

⁸ Mellanstora företag 3/11=27 % och små företag 11/27=41 %.

I tabell 3 nedan redovisas andelen förelägganden fördelat per företagsform.

Tabell 3 Andel förelägganden fördelat per företagsform

Beslut	Aktiebolag	Ekonomisk förening	Annat	Summa
Föreläggande om fördelning av kostnader	1		1	2
Föreläggande om dokumentation	3	2		5
Föreläggande om både fördelning av kostnader och dokumentation	4	3		7
Summa antal förelägganden	8	5	1	14
Avskrivning	22	2	1	25
Summa antal som ingick i tillsynen	30	7	2	39
Andel förelägganden i procent i relation till totalt antal förelägganden	21	13	2	36

Av tabellen framgår att Ei har skrivit förelägganden i 36 procent av de granskade ärendena. Av de sju ekonomiska föreningar som ingått i granskningen har fem fått ett föreläggande om fördelning och/eller dokumentation av fördelningsgrunderna. Andelen föreläggande för de ekonomiska föreningarna i förhållande till totalt antal ärenden som ingått i tillsynen är 13 procent av de granskade ärendena.

Av de 30 aktiebolagen som ingått i granskningen har åtta fått ett föreläggande om fördelning av kostnader och/eller dokumentation av fördelningsgrunderna. Sett till totala antalet förelägganden i tillsynsprojektet står aktiebolagen för 21 procent av de granskade ärendena. Urvalet med 39 granskade ärenden är dock för litet för att vara representativt för alla nätföretag.

4 Kravet på en rättvisande bild av nätverksamheten

I kapitlet redovisas de utgångspunkter Ei har haft i tillsynen när det gäller kravet på att fördelningen av kostnader ska ske enligt adekvata fördelningsgrunder på ett sätt som ger en rättvisande bild av nätverksamheten. Vi redovisar även de förelägganden som skett till följd av tillsynen.

4.1 Ei:s utgångspunkter för tillsynen

Enligt förordningarna⁹ ska nätföretaget fördela gemensamma kostnader när nätverksamheten eller överföringsverksamheten bedrivs tillsammans med annan verksamhet. Gemensamma kostnader ska i dessa fall redovisas efter en fördelning som upprättats enligt adekvata fördelningsgrunder på ett sätt som ger en rättvisande bild av nätverksamheten eller överföringsverksamheten. Det anges inget ytterligare i förordningarna om vad kravet på adekvata fördelningsgrunder och rättvisande bild innebär. Inte heller i förarbeten till förordningarna finns angivet hur begreppet adekvat och rättvisande bild ska tolkas. Ei har därför fastställt ett antal utgångspunkter för att kunna bedöma ärendena i tillsynen.

Det första som Ei måste ta ställning till är begreppet *adekvat*. Synonymer till begreppet adekvat är rimlig, korrekt, passande och lämplig. Detta innebär alltså att den fördelning som görs ska vara passande just för de kostnader som ska fördelas. När nätföretaget har fördelat kostnader har Ei inte gjort någon egen bedömning av hur mycket som har fördelats i denna granskning. Ei har utgått från nätföretagets bedömning eftersom denna granskning inte syftat till att titta på rimligheten i fördelningsgrunderna.

Det andra som Ei måste ta ställning till är *rättvisande bild*. Enligt förarbetena¹⁰ till ellagen är syftet med bestämmelserna att förhindra korssubventionering, dvs. förhindra att nätverksamheten tar kostnader även för andra verksamheter. Ei har därför i tillsynen ansett att kravet på en rättvisande bild är uppfyllt när det har skett en fördelning av de gemensamma kostnaderna för de funktioner som används av flera verksamhetsgrenar utöver nätverksamheten. Eftersom det saknas vägledning inom de specialregler som finns för nätverksamheten är det rimligt att titta på annan närliggande lagstiftning.

Begreppet rättvisande bild finns även inom redovisningslagstiftningen där det framgår att en årsredovisning ska upprättas så att den ger en rättvisande bild av företagets ställning och resultat¹¹. Frågan är om det går att hämta stöd från tolkningen i redovisningslagstiftningen för att tolka begreppet rättvisande bild vid

⁹ 6 § förordningen om redovisning av nätverksamhet och 10 § förordningen (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning.

¹⁰ Prop.1993/94:162 s. 105.

¹¹ 2 kap. 3 § årsredovisningslagen (1995:1554).

särredovisning av nätverksamheten. I förarbetena till årsredovisningslagen framgår att begreppet rättvisande bild bör förstås som ett överordnat krav på att balansräkningen, resultaträkningen och noterna i det enskilda fallet ska innehålla sådan ekonomisk information att läsaren kan få en så riktig bild som möjligt av bolagets ekonomiska situation¹² Den rättsliga standarden för hur redovisningen ska upprättas är dock god redovisningssed. God redovisningssed är avsett att återspegla rådande praxis och rekommendationer. Regeln om rättvisande bild har störst betydelse som instrument att tolka redovisningsreglerna i det enskilda fallet (dvs. för respektive företags unika förutsättningar). Detta innebär att regeln kan användas för att korrigera missvisande resultat som kan bli en konsekvens av en alltför formell tillämpning av generella redovisningsnormer. Regeln om rättvisande bild är överordnad grundläggande redovisningsprinciper såsom t.ex. försiktighetsprincipen (t.ex. att bara ta med konstaterade intäkter) vilket anges i 2 kap. 4 § sista stycket. Om avvikelser sker från de grundläggande redovisningsprinciperna ska en bedömning av dess effekt på företags ställning (balansräkning) och resultat lämnas i en not. (2 kap. 3 § andra stycket och 2 kap. 4 § andra stycket årsredovisningslagen).

Företaget får göra en avvikelse från god redovisningssed för att uppnå en mer rättvisande bild i årsredovisningen. Externa intressenter ställer krav på relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet och även begriplighet när de läser en årsredovisning. Med relevans avses här att redovisningen ska vara så pass relevant att den kan ligga till grund för beslut, uppföljning och prognoser. Av detta följer att redovisningen ska innehålla information som är väsentlig för beslutsfattarna. Tillförlitlighet handlar om att den inte får innehålla väsentliga fel.

Ei anser inte att begreppet rättvisande bild kan ges samma betydelse vid särredovisning av nätverksamheten som vid upprättade av en årsredovisning. Enligt bestämmelsen ska fördelningen ge en rättvisande bild av nätverksamheten. Det ger inte en rättvisande bild av nätverksamheten om nätverksamheten får ta alla kostnader när det finns en annan verksamhet som också nyttjar den gemensamma funktionen. I tillsynen har Ei därför ansett att nätföretaget ska fördela kostnader för de gemensamma funktionerna om de andra verksamheterna använder dessa funktioner.

4.2 Resultat

Kravet på en adekvat fördelning som ger en rättvisande bild i lagstiftningen innebär att den fördelning som görs ska vara passande för de kostnader som ska fördelas. Granskningen visar dock att det finns nätföretag där flera verksamheter nyttjar gemensamma funktioner men där det inte sker någon fördelning. Som redan framgått anser Ei att det inte ger en rättvisande bild av nätverksamheten om nätverksamheten får ta hela kostnaden för gemensamma funktioner som de andra verksamheterna också använder. Nätföretaget har därför förelagts att fördela kostnaden i dessa fall.

Om det vid granskningen har framkommit att andra funktioner inte har fördelats i enlighet med regelverket har Ei förelagt nätföretaget att fördela även dessa. Det

¹² Prop. 1995/96 del 2 s. 11.

har handlat om till exempel kostnader som inte avsåg nätverksamhet såsom kostnader för gemensam vd och lokaler.

I kapitel 3.2 framgår att Ei har förelagt 14 nätföretag att vidta åtgärder, se även tabell 4 nedan. Nio förelägganden handlar om att nätföretaget inte har fördelat kostnader för gemensamma funktioner så att de har adekvata fördelningsgrunder som ger en rättvisande bild. Dessa nätföretag har därför förelagts att korrigera årsrapporterna avseende 2016. Då reglerna om åtskillnad är en av ellagens huvudprinciper och för att förtroendet för nätverksamheten ska upprätthållas har dessa förelägganden även förenats med vite.

Tabell 4 Resultat av tillsynen fördelat på nätföretagets storlek

Beslut	Stort	Mellan	Litet	Summa
Föreläggande om fördelning av kostnader	0	1	1	2
Föreläggande om dokumentation	0	0	5	5
Föreläggande om både fördelning av kostnader och dokumentation	0	2	5	7
Avskrivning	1	8	16	25
Summa	1	11	27	39

Av tabellen framgår att tre mellanstora och sex små nätföretag har fått ett föreläggande att fördela kostnader. Samtliga förelägganden avser fördelningen inom nätföretaget utom ett som avser fördelning inom koncernen. Den kostnad som inte fördelats inom koncernen avsåg lön för vd:n som enligt Ei är en kostnad som ska fördelas mellan de båda bolagen i koncernen. Beträffande samtliga övriga förelägganden har nätföretaget haft flera verksamheter inom nätföretaget utan att fördela kostnader för gemensamma funktioner på alla verksamheter som nyttjar funktionerna. Det har handlat om att nätföretaget förutom nätverksamhet även bedrivit till exempel entreprenadverksamhet och att nätföretaget inte fördelat gemensamma kostnader mellan dem.

I tabell 5 redovisas vilka gemensamma funktioner som Ei har förelagt nätföretaget att fördela.

Tabell 5 Föreläggandena fördelat på funktion och storlek

Funktion	Mellan	Litet	Summa
Kundtjänst	1	2	3
Ekonomi	3	4	7
It	2	3	5
Övrigt ¹³	0	3	3
Summa¹⁴	6	12	18

¹³ Avser lokaler, VD och administrativa funktioner.

¹⁴ Ei har skrivit ett föreläggande per företag. I en del förelägganden är det flera funktioner som är aktuella. Redovisningen av antalet förelägganden per funktion är därför fler än totala antalet förelägganden per företag.

Av tabellen framgår att det främst är kostnader för den gemensamma ekonomifunktionen som inte har fördelats. Detta gäller både mellanstora och små nätföretag. Däremot är det enbart de små nätföretagen som inte har fördelat gemensamma kostnader för andra gemensamma funktioner inom nätföretaget.

5 Kravet på dokumenterade fördelningsgrunder

I kapitlet redovisas de utgångspunkter Ei har haft i tillsynen när det gäller kravet på att det ska finnas dokumenterade fördelningsgrunder. Vi redovisar även de förelägganden som skett till följd av tillsynen.

5.1 Ei:s utgångspunkter för tillsynen

Enligt förordningarna¹⁵ ska gemensamma intäkter och kostnader redovisas efter fördelning enligt adekvata och dokumenterade fördelningsgrunder på ett sätt som ger en rättvisande bild av nätverksamheten respektive överföringsverksamheten. När bestämmelsen om särredovisning infördes i ellagen angavs att syftet med bestämmelsen var att skapa förutsättningar för en effektiv tillsyn och att förhindra korssubventionering¹⁶. För att Ei ska kunna utöva en effektiv tillsyn är det därför viktigt att nätföretagen dokumenterar sina fördelningsgrunder så att Ei vid kontroller i efterhand ser vilka fördelningsgrunder nätföretagen har.

Det saknas dock ytterligare förklaring till vad som avses med *dokumentation* i förarbetena till ellagen och förordningen. Ordet dokument förklaras i Svenska Akademiens ordlista som skriftlig handling, urkund. För att Ei ska kunna se vilken fördelningsgrund nätföretaget har för att kunna göra en bedömning av denna har Ei i tillsynen fastställt att kravet på dokumentation innebär att fördelningsgrunden ska finnas nedskrivet hos nätföretagen och att dokumentationen ska skickas in till Ei. Det har inte räckt att nätföretaget har fördelat kostnaderna i årsrapporten och informerat Ei om hur de gör.

5.2 Resultat

Nätföretagens gemensamma funktioner och fördelningsgrunder redovisas i kap. 3.1.2. Där framgår att Ei valt att granska de gemensamma funktionerna kundtjänst, ekonomi och it. Några av de vanligaste fördelningsgrunderna är uppskattad tid, faktisk tid, prestationer, antal kunder, antal produkter, antal anställda samt omsättning. Det vanligaste är dock att fördelningen görs efter en fördelningsgrund som består av flera olika faktorer.

Som beskrivits tidigare har Ei fokuserat på att granska funktionerna kundtjänst, ekonomi och it eftersom det var funktioner som de flesta nätföretag hade gemensamt inom koncernen eller nätföretaget. Om det vid granskningen har framkommit att andra funktioner inte har varit dokumenterade i enlighet med

¹⁵ 6 § förordningen om redovisning av nätverksamhet och 10 § förordningen (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning.

¹⁶ Prop. 1993/94:162 s. 105.

regelverket har Ei förelagt nätföretagen att dokumentera även dessa. Det har handlat om till exempel kostnader för gemensam vd eller lokaler.

Som framgått i kapitel 3.2 har Ei vid tillsynen förelagt 14 nätföretag att vidta åtgärder, se även tabell 6 nedan. Tolv förelägganden handlade om att nätföretaget inte hade dokumenterat fördelningsgrunden för gemensamma funktioner. Dessa nätföretag har därför förelagts att lämna in dokumentation av fördelningsgrunderna till Ei.

Tabell 6 Resultat av tillsynen fördelat på nätföretagets storlek

Beslut	Stort	Mellan	Litet	Summa
Föreläggande om fördelning av kostnader	0	1	1	2
Föreläggande om dokumentation	0	0	5	5
Föreläggande om både fördelning av kostnader och dokumentation	0	2	5	7
Avskrivning	1	8	16	25
Summa	1	11	27	39

Av tabellen framgår att två mellanstora och tio små nätföretag har fått föreläggande att dokumentera sina fördelningsgrunder. Med hänsyn till hur många som togs ut för tillsyn i respektive grupp är det dock inte någon väsentlig skillnad¹⁷. Hälften av föreläggandena avser dokumentation inom nätföretaget medan den andra halvan avser dokumentation inom både nätföretaget och koncernen.

I tabell 7 nedan redovisas de 12 föreläggandena som avsåg dokumentation per funktion och storlek på nätföretaget.

Tabell 7 Föreläggandena fördelat på funktion och storlek

Funktion	Mellan	Litet	Summa
Kundtjänst	0	7	7
Ekonomi	2	8	10
It	2	7	9
Övrigt ¹⁸	1	4	5
Summa¹⁹	5	26	31

Av tabellen framgår att det främst är de små nätföretagen som inte har dokumenterade fördelningsgrunder för de gemensamma funktionerna. I övrigt är det jämnt fördelat mellan funktionerna.

¹⁷ Mellanstora 2/11=18 %, små 10/27=37 %.

¹⁸ Avser till exempel lokaler, vd och administrativa funktioner.

¹⁹ Ei har skrivit ett föreläggande per företag. I en del förelägganden är det flera funktioner som är aktuella. Redovisningen av antalet förelägganden per funktion är därför fler än totala antalet förelägganden per företag.

Ei:s granskning visar att det skiljer sig mycket åt hur företagen dokumenterar sina fördelningsgrunder. En del nätföretag har upprättade avtal mellan företagen i koncernen som visar hur gemensamma kostnader ska fördelas. Andra nätföretag har sin dokumentation i Excelfiler, ekonomiprogram eller i Wordformat. Det förekommer också att nätföretag har med fördelningsgrunderna i sina budgetunderlag och några nätföretag har hänvisat till att fördelningsgrunderna finns i övervakningsplanen. Det finns också nätföretag som har skickat in flera olika dokument till Ei som tillsammans visar hur fördelningsgrunderna ser ut och fungerar. I granskningen har Ei godtagit alla typer av dokument som visar att fördelningsgrunderna är nedskrivna, till exempel interna dokument, specifikationer till grund för årsredovisningshandlingar och budgetunderlag m.m.

Ei har däremot inte godtagit att nätföretaget beskriver fördelningsgrunderna och skickar in en kopia av den fördelning som har skett. Av ett sådant dokument framgår endast att nätföretaget fördelar kostnaderna men inte hur fördelningen ska göras. Det har inte heller ansetts godtagbart att ett nätföretag säger att fördelningsgrunderna inte finns dokumenterade även om företaget kan visa att de gemensamma kostnaderna har fördelats. Några nätföretag hänvisar också till de uppgifter som de har lämnat i årsrapporterna för 2016. Om fördelningsgrunderna framgår av årsrapporterna har det godtagits men de uppgifter som har lämnats i årsrapporterna är oftast mycket kortfattade och inte tillräckliga för att kunna bedöma om nätföretagen har dokumenterade fördelningsgrunder.

I granskningen framkommer att det finns nätföretag som har dokumenterat fördelningsgrunderna men som inte har uppdaterat dokumentationen de senaste åren. En årsrapport ska upprättas för varje räkenskapsår. Det är därför rimligt att även de fördelningsgrunder som ligger till grund för räkenskapsåret är uppdaterade och aktuella. Ei anser att dokumentationen om fördelningsgrunderna ska vara ett levande dokument som ska justeras vid behov, t.ex. vid förändringar i organisationen, i avtal eller i de gemensamma funktionerna.

Som framkommit ovan finns fördelningsgrunderna i många olika dokument. I granskningen har det även framförts synpunkter att det kan bli mycket merarbete för nätföretagen att ta fram dokumenten och det blir svårt för Ei att få en bra överblick så att det går att utöva tillsyn. Nätföretagen bör därför se över sina rutiner och fördelningsgrunder. Nätföretagen bör även sammanställa fördelningsgrunderna så att det blir lätt för nätföretagen att skicka över dem när Ei begär det och så att det blir lätt att hålla dokumenten uppdaterade när årsrapporterna ska upprättas.

6 Resultatet av tillsynen

I kapitlet redovisas resultatet av tillsynen samt vad Ei respektive nätföretagen kan göra i framtiden.

6.1 Måluppfyllelse och resultat

Syftet med tillsynen har varit att granska hur nätföretagen har fördelat och dokumenterat kostnader för de gemensamma funktionerna och besvara frågan om nätföretagen redovisar nätverksamheten respektive överföringsverksamheten skilt från annan verksamhet. Efter tillsynsinsatsen kan Ei konstatera att en tredjedel av nätföretagen som ingick i tillsynen inte har fördelat de gemensamma kostnaderna eller har dokumenterat fördelningsgrunder under 2016. Nedan beskrivs resultatet utifrån de målformuleringar som sattes upp inför tillsynsprojektet.

En övergripande målsättning med tillsynen har varit att granska ett antal nätföretag och därigenom få en bild av hur väl nätföretagen följer bestämmelserna i ellagen respektive naturgaslagen om ekonomisk åtskillnad mellan nätverksamhet och övrig verksamhet. Ei har genom granskningen fått en bra bild av vilka funktioner som är gemensamma, där en fördelning av kostnaderna behöver ske, och vilka fördelningsgrunder nätföretagen använder för att fördela kostnaderna.

Ett delmål var att i varje ärende som granskas bedöma om fördelningsgrunderna ger en rättvisande bild av nätverksamheten. För att kunna göra detta har Ei klargjort vilka utgångspunkter Ei har och därefter gjort en bedömning i alla ärenden.

- När det gäller begreppet *rättvisande bild* ska kostnader för gemensamma funktioner fördelas på de verksamheter som nyttjar funktionerna.
- När det gäller *dokumentationen* ska fördelningsgrunderna finnas nedskrivna och kunna skickas in till Ei.

Ett annat delmål var att förelägga företagen att vidta åtgärder i de fall där Ei ansåg att fördelningsgrunden inte ger en rättvisande bild. Av de 39 ärenden som ingick i tillsynen har 14 lett till att Ei förelagt nätföretaget att vidta åtgärder. Övriga 25 ärenden har avskrivits. Av de 14 som ska vidta åtgärder hade två nätföretag brister i fördelningen. Fem nätföretag hade brister i dokumentationen och sju nätföretag hade brister både i dokumentation och fördelning.

Ei har även velat uppmärksamma åtskillnadsreglerna så att nätföretagen själva reflekterar över sina fördelningsgrunder och sin fördelning av kostnader för gemensamma funktioner så att endast kostnader som hör till nätverksamheten respektive överföringsverksamheten belastar densamma. Innan tillsynen påbörjades informerades Ei om tillsynsprojektet vid tre informationsträffar²⁰. På detta sätt uppmärksammade Ei nätföretagen på de regler som gäller för särredovisning av

²⁰ Två arrangerade av Energiföretagen Sverige och en av Elinorr.

nätverksamheten. Under tiden granskningen pågick har ett antal nätföretag uppgett att de ser över fördelningsgrunderna på grund av Ei:s tillsyn. Vidare har några uttryckt att de tycker det är bra att nätföretagen blir uppmärksammade på vilka regler som gäller. Efter tillsynsprojektet skrivs denna sammanfattande rapport med Ei:s utgångspunkter och tolkning av regelverket. För att nå ut till alla nätföretag och nätföretagens revisorer kommer denna rapport också att publiceras på ei.se och uppmärksammas som en nyhet på webbsidan.

Ett delmål med tillsynsinsatsen har varit att föreslå åtgärder för hur fördelningsgrunderna kan förtydligas om det funnits behov av det. I och med de beslut om förelägganden som Ei har fattat har myndigheten tagit ställning till att kostnader för gemensamma funktioner ska fördelas mellan de verksamheter som använder funktionen och att fördelningsgrunderna ska finnas nedskrivna. Ei anser därför att det in nuläget inte behövs ytterligare förtydliganden angående detta.

6.2 Vad kan Ei göra i framtiden?

Genom granskningen har Ei fått en bra bild av vilka fördelningsgrunder nätföretagen använder och fördelningen av kostnader. Detta kommer Ei att ta med i det framtida arbetet med årsrapporter genom att förbättra informationen till nätföretagen om vad som gäller inför den årliga inrapporteringen av årsrapporter.

Ei kan komma att genomföra ytterligare tillsynsinsatser för att säkerställa regelefterlevnad.

6.3 Vad kan nätföretagen göra i framtiden?

I de ärenden där Ei har bedömt att nätföretagen inte följer bestämmelserna i ellagen eller naturgaslagen har Ei utfärdat förelägganden. De nätföretag som har fått förelägganden om fördelning och/eller dokumentation ska åtgärda bristerna och återkoppla till Ei. Då reglerna om åtskillnad är en av ellagens huvudprinciper och för att förtroendet för nätverksamheten ska upprätthållas har de förelägganden som innebär att nätföretaget ska fördela kostnader för gemensamma funktioner även förenats med vite.

Det är angeläget att även nätföretag som inte ingått i denna granskning ser över sina fördelningsgrunder både inom koncernen och inom nätföretaget. De ska då tänka på följande:

- Att dokumentera vilka gemensamma funktioner som finns inom nätföretaget.
- Att bestämma hur kostnaderna för de gemensamma funktionerna ska fördelas på de olika verksamheterna.
- Att dokumentera hur kostnaderna för de gemensamma funktionerna ska fördelas.
- Att se över dokumenten varje år och uppdatera dem när förändringar sker i verksamheten.

Bilaga 1 Nätföretag som ingick i tillsynen

Under hösten 2017 granskades fyra nätföretag i en pilotstudie. Det var Härjeåns Nät AB, Sjogerstads Elektriska Distributionsförening ek. för. och Tekniska Verken Linköping Nät AB som alla är elnätföretag och Öresundskraft AB som är ett gasnätföretag. I pilotstudien gjordes en fördjupande granskning av funktionerna kundtjänst, ekonomi och personal. Efter pilotstudien har ytterligare 35 nätföretag granskats och för dessa företag gjordes en fördjupande granskning av funktionerna kundtjänst, ekonomi och it. Nedan visas en sammanställning över de nätföretag som omfattades av tillsynen samt vilka beslut som tillsynen har lett till.

Tabell 1 Granskade företag

REL/REN	Nätföretag	Föreläggande om fördelning	Föreläggande om dokumentation	Föreläggande om både fördelning och dokumentation	Beslut om avskrivning av tillsynsändret
REL00149	AB PiteEnergi				X
REL00001	Ale El ek. för.				X
REL00181	Dala Elnät AB				X
REL00615	E.ON Energidistribution AB				X
REL00026	Elektra Nät AB			X	
REL00031	Emmaboda Elnät AB		X		
REL00585	Götene Elförening ek. för.		X		
REL00064	Habo Kraft AB				X
REL00576	Härjeåns Nät AB			X	
REL00087	Kalmar Energi Elnät AB	X			
REL00886	Kraftringen Nät AB				X
REL00103	Landskrona Energi AB				X
REL00121	LEVA i Lysekil AB				X
REL00123	Malungs Elnät AB			X	
REL00126	Mellersta Skånes Kraft ek. för			X	
REL00133	Norrtälje Energi AB				X
REL00143	Olofströms Kraft Nät AB				X
REL00163	Sjogerstads Elektriska Distributionsförening ek. för.		X		
REL00824	Skellefteå Kraft Elnät AB				X
REL00170	SkövdeNät AB				X
REL00173	Sollentuna Energi och Miljö AB				X
REL00184	Södra Hallands Kraft ek. för.				X
REL00185	Sölvesborgs Energi & Vatten AB				X
REL00111	Tekniska Verken Linköping Nät AB				X
REL00186	Telge Nät AB				X
REL00190	Trelleborgs kommun				X

REL/REN	Nätföretag	Föreläggande om fördelning	Föreläggande om dokumentation	Föreläggande om både fördelning och dokumentation	Beslut om avskrivning av tillsynsärendet
REL00196	Ulricehamns Energi AB				X
REL00584	Umeå Energi Elnät AB				X
REN00329	Varberg Energi AB				X
REL00205	Varbergssortens Elkraft ek. för.			X	
REL00231	Viggafors elektriska andelsförening u.p.a.	X			
REL00958	Vimmerby Energi Nät AB				X
REL00594	VänerEnergi AB		X		
REL00570	Västerbergslagen Elnät AB				X
REL00243	Växjö Energi Elnät AB			X	
REN00859	Öresundskraft AB				X
REL00364	Österlens Kraft AB		X		
REL00255	Östra Kinds Elkraft ek. för.			X	
REL00029	Övertorneå Energi AB				X
Summa		2	5	7	25

